

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

การทดลองที่ 1

การทดลองเพื่อเปรียบเทียบพันธุ์ข้าวสาลีภายใต้วันปลูกต่าง ๆ ได้ทำการศึกษาใน 2 ฤดูปลูกติดต่อกัน ฤดูแรกประกอบด้วย 2 วันปลูก ส่วนฤดูที่ 2 ประกอบด้วย 3 วันปลูกโดยได้เพิ่มวันปลูกตอนท้ายฤดูอีก 1 วันปลูก เพื่อศึกษาผลกระทบของการปลูกซ้ำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และได้ทำการทดลองที่แปลงทดลองของภาควิชาพืชไร่ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2529 ถึงเดือนมีนาคม 2530 (ฤดูปลูกปีที่ 1) และตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2530 ถึงเดือนเมษายน 2531 (ฤดูปลูกปีที่ 2) คุณสมบัติทางกายภาพและทางเคมีของดินแปลงทดลองได้แสดงไว้ในตารางผนวกที่ 3

ฤดูปลูกปีที่ 1

การวางแผนการทดลอง วางแผนการทดลองแบบ Split plot ประกอบด้วย 3 ซ้ำ Main plot กำหนดให้มี 2 วันปลูก คือ

1. วันที่ 15 พฤศจิกายน 2529 (PD1)
2. วันที่ 15 ธันวาคม 2529 (PD2)

Sub plot ได้แก่ พันธุ์ข้าวสาลี จำนวน 12 สายพันธุ์ คือ

1. #144	2. #1015	3. #1510
4. CMU#10	5. CMU#26	6. CMU#245
7. GENARO 81	8. GLENNSON 81	9. INIA 66
10. KU HEAD ROW #12	11. MARCOS JUAREZ INTA	12. SW#23

รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะประจำพันธุ์บางประการได้แสดงไว้ในตารางผนวกที่ 4

แปลงทดลองมีขนาด 800 ตารางเมตรแต่ละแปลงย่อยมีขนาด 2.5 ตารางเมตร

การจัดการทดลอง

ข้าวสาลีแต่ละพันธุ์ปลูกโดยวิธีหยอดเป็นหลุม ระยะห่างระหว่างหลุม 25 ซม. แถวยาว 2.5 เมตร ระยะห่างระหว่างแถว 25 ซม. ปลูกพันธุ์ละ 4 แถว ต่อ 1 แปลงย่อย หยอดหลุมละ 5 ถึง 6 เมล็ด เมื่อต้นข้าวสาลีงอกและตั้งตัวได้แล้วได้ถอนทิ้งให้เหลือหลุมละ 3 ต้น มีการให้น้ำก่อนปลูก 1 ครั้งและหลังจากนั้นได้ให้ทุก 10 วันต่อครั้ง ก่อนปลูกใส่ปุ๋ยรองพื้นด้วยปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อข้าวสาลีอายุ 30 วัน ได้ใส่ปุ๋ยแต่งหน้าด้วยปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตอัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ หลังหยอดเมล็ดแล้วได้พ่นสารเคมีควบคุมวัชพืชก่อนงอก ชื่อการค้า มาเซตเต้ และต่อจากนั้นการกำจัดวัชพืชทำโดยใช้จอบตากอีก 1-2 ครั้ง โรคและแมลงป้องกันกำจัดโดย คลุกเมล็ดด้วยสารเคมีไดเทนเอ็ม 45 ก่อนปลูก อัตรา 2 กรัมต่อน้ำหนักเมล็ด 1000 กรัมและพ่นสารเคมีฟูราดาน อัตรา 5 กิโลกรัมต่อไร่หลังหยอดเมล็ด และพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อราและแมลง เมื่อพบการระบาดของในแปลงข้าวสาลี

การบันทึกข้อมูล

1. อายุการเจริญเติบโต ได้บันทึก วันที่ทำการปลูก วันงอก วันออกรวง วันสุกแก่เต็มที่ และวันเก็บเกี่ยว
2. ความสูง ได้ลุ่มวัดความสูงของต้นข้าวสาลีในแต่ละแปลงย่อย จำนวน 10 ต้น ที่ระยะใกล้เก็บเกี่ยว โดยวัดตั้งแต่โคนต้นติดผิวดินจนถึงปลายรวง ไม่รวมหางเมล็ด
3. ผลผลิตและองค์ประกอบผลผลิต เก็บเกี่ยว 2 แถวกลางยาว 2 เมตรรวมเป็นพื้นที่ 1 ตารางเมตรต่อแปลงย่อย ลักษณะที่บันทึกได้แก่

3.1 จำนวนรวงต่อตารางเมตร	3.2 จำนวนช่อดอกย่อยต่อรวง
3.3 จำนวนเมล็ดต่อรวง	3.4 น้ำหนัก 1000 เมล็ด
3.5 น้ำหนักเมล็ดต่อตารางเมตร	
3.6 น้ำหนักแห้งต่อตารางเมตร (น้ำหนักเมล็ดรวมทั้งต้นและใบ)	

4. ข้อมูลอุตุวิทยวิทยา ข้อมูลของอุณหภูมิอากาศ ความชื้นสัมพัทธ์อากาศ ปริมาณน้ำฝน และพลังงานแสง ได้แสดงในตารางผนวกที่ 1 และ 2

ฤดูปลูกปีที่ 2

การวางแผนการทดลอง วางแผนการทดลองแบบ Split plot มี 3 ซ้ำ

Main plot ประกอบด้วย 3 วันปลูก คือ

1. วันที่ 15 พฤศจิกายน 2530 (PD1)
2. วันที่ 15 ธันวาคม 2530 (PD2)
3. วันที่ 15 มกราคม 2531 (PD3)

Sub plot ได้แก่ พันธุ์ข้าวสาลีจำนวน 12 สายพันธุ์ ซึ่งเป็นพันธุ์ชุดเดียวกับการทดลอง ปลูกฤดูที่ 1 คือ

1. #144	2. #1015	3. #1510
4. CMU#10	5. CMU#26	6. CMU#245
7. GENARO 81	8. GLENNSON 81	9. INIA 66
10. KU HEAD ROW # 12	11. MARCOS JUAREZ INTA	12. SW#23

การจัดการทดลองและการบันทึกข้อมูลได้ทำเหมือนฤดูปลูกปีที่ 1 ทุกประการ

การวิเคราะห์ผลทางสถิติ

ทั้งฤดูปลูกปีที่ 1 และปีที่ 2 วิเคราะห์ผลการทดลองโดยใช้วิธี Analysis of Varaince เพื่อหาความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของ LSD (Least Significant Difference) และหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่างๆโดยวิธีการหา simple correlation (Steel and Torrie, 1960)

การทดลองที่ 2

เป็นการศึกษาการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมของลักษณะต่าง ๆ ของพันธุ์ข้าวสาลี เช่น ผลผลิต และองค์ประกอบผลผลิตต่าง ๆ รวมทั้งองค์ประกอบอื่นที่คาดว่าจะมีความสำคัญต่อผลผลิต

การผลิตลูกผสมชั่วที่ 1 (F1 hybrid seed)

ได้เลือกพันธุ์ข้าวสาลีที่เคยมีประวัติการศึกษามาก่อนว่าเป็นพันธุ์ที่รื้อรวมทั้งผลที่ได้จากการศึกษาเปรียบเทียบพันธุ์ในการทดลองที่ 1 จำนวน 4 พันธุ์ ได้แก่

1. CMU#26	2. INIA 66
3. KU HEAD ROW # 12	4. MARCOS JUAREZ INTA

และพันธุ์เหล่านี้ได้ใช้เป็นพันธุ์พ่อและแม่ในการผลิตลูกผสมชั่วที่ 1 แบบพบกันหมด ระยะเวลาที่ผลิตจะทำในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2529 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2530 ที่แปลงทดลองของภาควิชาพืชไร่ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยปลูกพันธุ์ที่จะใช้เป็นพันธุ์พ่อและแม่ แบบโรยเป็นแถว ยาว 3 เมตร ระยะระหว่างแถว 25 ซม. ปลูกพันธุ์ละ 4 แถว แบ่งช่วงเวลาปลูกเป็นสามครั้ง ห่างกันครั้งละ 7 วัน ส่วนการดูแลรักษาพันธุ์พ่อและแม่นี้ ได้ทำตามปกติเหมือนการทดลองที่ 1 ทุกประการ

ต้นข้าวสาลีเมื่อเริ่มออกดอก ได้ทำการคัดเลือกต้นแม่ที่มีลักษณะลำต้นแข็งแรงไม่เป็นโรคและถูกแมลงทำลาย เพื่อตอนเกสรตัวผู้ (emasculation) โดยใช้ปากคีบดึงอับเกสรตัวผู้ออกจากดอกย่อยของช่อดอกจนครบทั้งรวง หลังจากนั้นใช้ถุงกระดาษคลุมไว้ ช่วงเวลาที่ตอนเกสรตัวผู้ทำในช่วงบ่ายเวลา 13:00 น. ถึง 15:00 น. หลังจากตอนเกสรตัวผู้แล้ว 2 ถึง 4 วัน ถึงได้ทำการผสมพันธุ์โดยการถ่ายละอองเกสร (pollination) จากต้นพ่อไปผสมกับดอกต้นแม่ที่ได้ตอนเกสรตัวผู้ออกแล้ว เวลาที่ผสมทำในช่วงเช้าเวลา 7:00 น. ถึง 10:00 น. หลังผสมเกสรเสร็จแล้วได้เขียนป้ายแสดงรายละเอียดต่างๆ เช่น ชื่อพันธุ์พ่อ, แม่ที่ใช้ในการผสม วันที่และเวลาที่ผสม แขนงไว้บนรวงต้นแม่ทุกรวง

คู่ผสมหนึ่ง ได้ผสมจำนวน 10 ถึง 20 รวง เมื่อเมล็ดแก่ได้เก็บเกี่ยวแยกแต่ละคู่เก็บรักษาเมล็ดไว้เพื่อปลูกประเมินผลในปีถัดไป

การประเมินผลลูกผสมชั่วที่ 1 (Evaluation of F1 generation)

ลูกผสมชั่วที่หนึ่งที่ผลิตได้ ได้ปลูกเพื่อประเมินผลที่แปลงทดลองภาควิชาพืชไร่ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2530 ถึงเดือนเมษายน 2531 วางแผนการทดลองแบบ Randomized Complete Block มี 3 ซ้ำ แต่ละซ้ำ ประกอบด้วย ลูกผสมชั่วที่ 1 จำนวน 6 คู่ผสม และพันธุ์พ่อแม่และแม่จำนวน 4 พันธุ์ แต่ละพันธุ์/คู่ผสม ปลูก 1 แถว แถวยาว 3 เมตร ระยะห่างระหว่างแถว 25 ซม. ปลูกแบบหยอดเป็นหลุม มีระยะห่างระหว่างหลุม 25 ซม. หยอดหลุมละ 3 เมล็ด เมื่อต้นข้าวสาาลีงอกแล้วได้ถอนให้เหลือหลุมละ 1 ต้น ทำการปลูกเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530 เพื่อให้ข้าวสาาลีได้รับอุณหภูมิสูง ในระหว่างการเจริญเติบโต การดูแลรักษาทำเหมือนการทดลองที่ 1 การเก็บเกี่ยว ได้สุ่มเก็บแต่ละต้นจากคู่ผสมที่ปลูกไว้ จำนวน 5 ต้นต่อคู่ผสม พันธุ์พ่อแม่ได้สุ่มเก็บเช่นเดียวกัน โดยการใส่ถุงตาข่ายในลอนต้นละถุงได้ข้อมูลแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย

การบันทึกข้อมูล

ลักษณะต่างๆ ที่ได้ศึกษาและบันทึก มีดังนี้คือ

1. อายุออกดอก	2. อายุช่วงสะสมน้ำหนักเมล็ด
3. ความสูงของลำต้น	4. จำนวนรวงต่อต้น
5. จำนวนช่อดอกย่อยต่อรวง	6. จำนวนเมล็ดต่อรวง
7. จำนวนเมล็ดต่อช่อดอกย่อย	8. น้ำหนัก 100 เมล็ด (กรัม)
9. ผลผลิตเมล็ด (กรัมต่อต้น)	10. ดัชนีเก็บเกี่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาความดีเด่นในลูกผสมชั่วแรก (Heterosis)

ความดีเด่นของลูกผสมชั่วแรกศึกษาโดยคำนวณจากสูตรดังนี้

$$\text{Heterosis}(\%) = ((F1 - MP) / MP) \times 100$$

$$\text{Heterosis}(\%) = ((F1 - BP) / BP) \times 100$$

โดยที่ F1 MP และ BP เป็นค่าเฉลี่ยของลูกผสมชั่วที่ 1 ค่าเฉลี่ยของพ่อและแม่ (mid-parent) และค่าเฉลี่ยของพ่อหรือแม่ที่ดีกว่า (better parent)

2. การวิเคราะห์ความสามารถในการรวมตัว (Combining ability)

2.1 การวิเคราะห์ผลทางสถิติ (Statistical analysis)

วิเคราะห์ผลการทดลองแบบ Randomized Complete Block มี

Model คือ

$$X_{ij} = U + v_i + b_j + e_{ij}$$

โดยที่

U = ค่าเฉลี่ยของประชากร

v_i = อิทธิพลของ genotype i

b_j = อิทธิพลของ block j

e_{ij} = ความคลาดเคลื่อนสุ่ม

ใช้ Model I (Fixed Model) โดยแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 Analysis of variance and Expected Mean Square (EMS)
ของการวิเคราะห์ผลทางสถิติ การทดลองที่ 2

Source	df	MS	EMS
block	b-1	Mb	$\sigma_e^2 + bc K^2 (b)$
genotype	a-1	Mv	$\sigma_e^2 + ac K^2 (v)$
error	(b-1)(a-1)	Me	σ_e^2

2.2 การวิเคราะห์ผลทางพันธุกรรม (Genetical analysis)

ได้วิเคราะห์หาความสามารถในการรวมตัว (combining ability analysis) โดยใช้วิธีของ Griffing (1956) Method 2 Model I ซึ่งมี mathematical model ดังนี้

$$X_{ij} = U + g_i + g_j + s_{ij} + \frac{1}{bc} \sum_k \sum_l e_{ijkl}$$

โดย $i, j = 1, \dots, p$ = จำนวนพ่อแม่ (parents)

$k = 1, \dots, b$ = จำนวนซ้ำ

$l = 1, \dots, c$ = จำนวนต้นต่อแปลง

U = ค่าเฉลี่ยของประชากร

g_i, g_j = อิทธิพลของ g.c.a. (general combining ability) ของพันธุ์พ่อแม่ i หรือ j

s_{ij} = อิทธิพลของ s.c.a. (specific combining ability) ของการผสมระหว่างพันธุ์ i กับพันธุ์ j

e_{ijkl} = อิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อค่าสังเกต $ijkl$

และได้แสดงการวิเคราะห์ค่า variance และค่า EMS ดังนี้

ตารางที่ 2 Analysis of variance และ Expected Mean Square (EMS) of combining ability analysis , Method 2 Model I. (Griffing, 1956)

Source	df	Sum of Square	Mean Square	EMS
general combining ability	p-1	Sg	Mg	$\sigma^2 + (p+2) \frac{g_i^2}{(p-2)}$
specific combining ability	p(p-1)/2	Ss	Ms	$\sigma^2 + 2 \frac{S_{ij}^2}{p(p-1)}$
error	m	Se	Me'	σ^2

โดยที่
$$Sg = \frac{1}{p+2} \left(\sum (X_{i.} + x_{ii})^2 - 4X_{..}^2 \right)$$

$$Ss = \sum_{i < j} \sum X_{ij}^2 - \frac{1}{p+2} \left(\sum (X_{i.} + x_{ii} + X_{.j} + x_{jj})^2 \right) + \frac{1}{2} X_{..}^2$$

$$Me' = Me/bc$$

สำหรับการทดสอบ F-test ของการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความ สามารถในการรวมตัว ได้ทำดังนี้

การทดสอบ g.c.a. effect ใช้ $F(p-1, m) = Mg / Me'$

การทดสอบ s.c.a. effect ใช้ $F(p(p-1)/2, m) = Ms / Me'$

ค่าอิทธิพลต่างๆ ทำการประมาณค่าดังนี้

$$\hat{U} = \frac{2}{p(p+1)} X_{..}$$

$$\hat{g}_i = \frac{1}{p+2} (X_{i.} + x_{ii} - \frac{2X_{..}}{p})$$

$$\hat{s}_{ij} = X_{ij} - \frac{1}{p+2} (X_{i.} + x_{ii} + X_{.j} + x_{jj}) + \frac{2}{(p+1)(p+2)} X_{..}$$

ค่าความแปรปรวนของอิทธิพลต่างๆ และความแปรปรวนของความแตกต่างระหว่างอิทธิพลต่างๆ ได้ประมาณค่าดังนี้

$$\text{var}(\hat{u}) = \frac{2}{p(p+1)} \hat{\sigma}^2$$

$$\text{var}(\hat{g}_i) = \frac{(p-1)}{p(p+2)} \hat{\sigma}^2$$

$$\text{var}(\hat{s}_{ij}) = \frac{p^2 + p + 2}{(p+1)(p+2)} \hat{\sigma}^2 \quad (i \neq j)$$

$$\text{var}(\hat{g}_i - \hat{g}_j) = \frac{2}{(p+2)} \hat{\sigma}^2 \quad (i \neq j)$$

$$\text{var}(\hat{s}_{ii} - \hat{s}_{ij}) = \frac{2(p-2)}{(p+2)} \hat{\sigma}^2 \quad (i \neq j)$$

$$\text{var}(\hat{s}_{ij} - \hat{s}_{ik}) = \frac{2(p+1)}{(p+2)} \hat{\sigma}^2 \quad (i \neq j, k; j \neq k)$$

$$\text{var}(\hat{s}_{ij} - \hat{s}_{kl}) = \frac{2p}{(p+2)} \hat{\sigma}^2 \quad (i \neq j, k, l; j \neq k, l; k \neq l)$$

3. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะ

ใช้วิธีการวิเคราะห์ Path analysis ของ Wright (1921)